

ז. בענין הבדלה על נר ששבת

סעיף ד', שו"ע: ואין מברכים במוצאי יוה"כ על האור שהוציאו עתה וכו'. ובמ"ב (סק"ז) משום שהטעם שמברכין על האור במוצאי יוה"כ להורות שיום זה קדוש משאר ימים טובים ונאסר להבעיר בו אש, ועתה הותר, וזה לא שייך אלא באור ששבת, רצה לומר שהיה בעולם ביוה"כ ונאסרה הנאתה בו ביום ועכשיו הותר לו. ומטעם זה צריכים³¹ לחזור במוצאי יום הכיפורים לברך על נר ששבת אף על פי שבכל מוצ"ש פסקין (סימן רח"צ סעיף א') שאין צריכים לחזור אחר נר לברך עליו, כי כאמור טעם נר במוצאי יוה"כ להורות שביוה"כ נאסר להבעיר אש ועכשיו הותר לנו, והוא כמו ברכת ההבדלה, שע"י הברכה מבדיל בין קודש לחול, הכי נמי ע"י הברכה על נר מבדיל בין קודש לחול.

ונפרט כאן סדר העדיפויות מה יש ליטול לנר ההבדלה דמוצאי יוה"כ לפי סיכום השיטות המובאים בסעיפים אלו ובמשנה ברורה וביה"ל ובהוספה משאר אחרונים וע"ז יתבאר כמה ענינים בשו"ע ומשנ"ב.

א. מצוה³² מן המובחר להדליק בערב יוה"כ נר להאיר שידלק עד מוציאה"כ, ויהיה מיוחד³³ לצורך הבדלה, או עכ"פ לייחד³⁴ את הנר הבריא שיהיה גם בשביל להאיר במוצאי יוה"כ.

ב. כיון שההלכה פסוקה היא (בשו"ע סימן רח"צ סעיף י"א) שאין מברכין אלא על נר שהודלק על מנת להאיר ולא על נר שהודלק לכבוד או לבישול או ליהנות מחומו, לכן בזמננו שיש לנו אור מהחשמל, אין³⁵ לברך 'בורא מאורי האש' על נר שהודלק בבית הכנסת, או על³⁶ נר הבריא (געזונט ליכט) שהודלק בבית, וכל שכן שלא³⁷ על נר נשמה או להבה של גז שדולקת מעיו"כ, אמנם

³¹ . שו"ע סי' רצ"ח סעי' א', מט"א סעי' ח', ובשו"ת מגדנות אליהו (סוף ח"ד בגליונות השו"ע סי' תרכ"ד) מחדש דגם לשיטת המשנ"ב (סוס"י רצ"ו) שנשים פטורות מברכת בומה"א, לענין מוצאי יוה"כ יודה שחייבות, ומהטעם הנתבאר.

³² . משנ"ב סק"ג בשם דרך החיים, והיינו שאין להסתמך לכתחילה על נר נשמה ונר הבריא (געזונט ליכט), ובפרט בזמננו שיש אור חשמל ובדאי אין עשויים להאיר וכדלהלן.

³³ . בזה שנתייחדו בפירוש שבמוצאי יוה"כ יהיה בשביל להאיר, שפיר טפי לכו"ע, וכסתימת הב"י, ע' שו"ת רבי עקיבה יוסף שלזינגר ח"ב סי' ת"ז.

³⁴ . ולכתחילה עדיף לברך עליו ממש, ולא להדליק אבוקה ממנו, שאע"ג שמבואר בשו"ע שמברכין על נר ששבת או על האור שהודלק ממנו, מכל מקום כבר ביאר במשנ"ב (סק"ג) שעדיף להבדיל על נר שדלק מעיו"כ, דנר אחר שהודלק ממנו לא קרוי כ"כ אור ששבת, ומשמע מלשון המשנ"ב דסגי בנר יחיד, ואף על פי שצריך אבוקה להבדלה, מ"מ אינו אלא למצוה מן המובחר, כמבואר ברמ"א סי' רצ"ח סעי' ב', ומדינא סגי בנר יחיד, וכ"ש בנידו"ד שמצוה בנר ששבת (וכדמות ראייה לזה בס"י תרפ"א משנ"ב סק"א), אמנם יכול להדליק עוד נר ולצרפו לנר ששבת ואינו נגרע מחשיבות הנר ששבת כלל, וכן נהיגי עלמא, ובס' שלחן שלמה (סי' רח"צ סק"ג) דבמוצאי יוה"כ (כשאנו חל בשבת) א"צ כלל אבוקה, שאין טעם הברכה אלא כדי להראות שהיתה אסורה האש עד כה, משא"כ במוצ"ש ברכת הנר משום שהאור אז נברא ולכן הצריכו ריבוי אור.

³⁵ . וזה גם בזמניהם וכפי שכתב ברמ"א סעי' ה', דגם בזמניהם היה עיקרו לצורך ביהכ"נ.

³⁶ . וכדלעיל הערה 32.

³⁷ . כי בעוד שנה ביהכ"נ ונר הבריא עוד יש להסתפק דאולי נעשו גם להאיר כמבואר בביה"ל (ד"ה וי"א שמברכים), בנר נשמה (ולהבה של גז) ודאי אין נעשה להאיר, וראה גם במשנ"ב סי' רח"צ סק"א וביה"ל שם (ד"ה נר ביהכ"נ), ובזמננו שיש אור החשמל אין נפק"מ, כי גם נרות ביהכ"נ ונר הבריא אין נעשים על מנת להאיר, וכמ"ש בש"כ פס"ב הערה ע"ט. ובענין הקושיא דבזמננו גם נר הבדלה שמדליקין בכל מוצ"ש אין עיקרו עשוי להאיר אלא למצוה - עיין פסק"ת סי' רח"צ אות ה'.

בינת ההלכה

יו"ל ע"י יצחק בירך דסקל - דיין ומו"צ

גליון שנו פ' האזינו תשפ"ז

על שו"ע אורח חיים

פסקי תשובות

מלוקט מספר

מאת הגאון רבי שמחה בן ציון אייזיק רבינוביץ שליט"א

כשאין לו נר מיוחד ששבת, מותר³⁸ להדליק מהם נר במוצאי יוה"כ ולצרפם יחד ולברך עליהם, ויש³⁹ הכותבים שהלכה רווחת בישראל להתיר להדליק מהנרות הנ"ל נר אחר או אבוקה של הבדלה ומברכים עליו ואפילו בלא לצרפה לנרות הנ"ל, אמנם ודאי אם אפשר יש⁴⁰ לכתחילה להעדיף לצרפה לנרות הנ"ל שדולקים מעיו"כ ולברך על שניהם יחד.

ג. מי שאין בנמצא אצלו שום נר או להבת גז שדולקים מעיו"כ ואין באפשרותו להשיג זאת משכניו וכדו', לדעת המשנה ברורה (סק"י, וביה"ל ד"ה וי"א שמברכין) לא יברך בורא מאורי האש כלל, ויש⁴¹ אומרים שבשעת הדחק אפשר לסמוך על היש אומרים שבשו"ע (סעיף ד') ולהצית אש וממנו להדליק נר אחר ועליו לברך, וכיון שאינו אור הנברא מחדש ג"כ נקרא אור ששבת.

ובמוצאי יוה"כ שחל במוצ"ש מותר גם⁴² למשנה ברורה לברך על אש זו.

ד. ומי שאין באפשרותו גם לזאת, דהיינו להדליק נר מאש שהוצתה במוצאי יוה"כ, אסור⁴³ לו לברך ברכת בורא מאורי האש על אש⁴⁴ שהוצתה עכשיו, ואם בירך ברכתו⁴⁵ לבטלה, והוא הפסק בין ברכת היין לשתיתו ויחזור ויברך בורא פרי הגפן, ויברך שוב בורא מאורי האש על נר ששבת כדין.

ובמוצאי יום הכיפורים שחל במוצאי שבת מותר⁴⁶ לברך על אש שנוצרה עתה במוצאי היום, אבל נהגו⁴⁷ להחמיר לכתחילה ולברך על נר ששבת גם במוצאיה"כ שחל במוצ"ש.

ודע, כי מי שאינו משיג נר ששבת, מותר⁴⁸ לו להבדיל בלא ברכת בורא מאורי האש, כדי שיוכל לאכול ולשתות, ואח"כ יחפש עד⁴⁹ שישגיג נר ששבת ויברך עליו בורא מאורי האש.

³⁸ . רמ"א שם. וכפי הסבר השו"ע הרב (סעי' ח') ומשנ"ב (סקי"ג) כי בזה יש לנו ב' המעלות נר אחד שדולק מעיו"כ, וחסרונו שאינו דולק ע"מ להאיר נשלם ע"י שמדליק נר אחר לצורך להאיר להבדלה, וביה"ל הנ"ל מבאר שההיתר דהרמ"א הוא דווקא כשמצרפים לנרות ביהכ"נ או לנר הבריא שבבית משום שיש ספק שמא נעשו להאיר, אבל בנר נשמה ולהבת גז שודאי לא נעשו להאיר אין מועיל צירוף נר אחר, וכבר תמה עליו בשו"ת אג"מ (ח"ד סי' קכ"ב) שאינו מבין סברת הדבר כי זיל בתר טעמא דשו"ע הרב אין סברא לחלק בזה, ועוד דסותר עצמו הביה"ל מיניה וביה מדבריו בביה"ל (ד"ה וי"א שאין) בשם מג"א בשם רבינו יונה שמתיר לברך על נר שהודלק מגחלים ששבתו מעיו"כ, אף על פי שגחלים אלו לא הודלקו כלל להאיר אלא לחימום, כמבואר ברבינו יונה שם, ועוד תמה שם על הביה"ל שמביא דברי המג"א בשם תוס' רבינו יונה בסתם, והיינו שמברכין על נר שהודלק מגחלים אף בלי לצרף ולברך על שניהם יחד, והלא הרמ"א לא ס"ל הכי, ובמשנ"ב סקי"ג וכן בביה"ל (ד"ה וי"א שמברכים) פסק כדבריו, ומסיים בצע"ג, ומאריך לבאר שיטת הרמ"א שהצריך לחבר ב' הנרות יחד, ומסקנתו של האג"מ (שם) להתיר מדינא להדליק נר מלהבה של גז שדלוקה מעיו"כ ולברך על הנר אפילו בלא להצמידה ללהבת הגז, וכדברי רבינו יונה המובא בביה"ל.

³⁹ . אשל אברהם בוטשאטש, וכן הוא עפ"י שו"ת אג"מ הנ"ל, וכ"ה בס' אשרי האיש פכ"א אות כ"ט בשם הגריש"א זצ"ל, ועי' באשל אברהם (שם) שנוהגים גם להדליק נר מנרות ביהכ"נ וכדו' ושוב מדליקים אבוקה של ההבדלה מנר זה ומבדילין על אבוקה.

⁴⁰ . כדעת הרמ"א ומג"א שו"ע הרב והמשנ"ב.

⁴¹ . חיי אדם כלל קמ"ה סעי' מ', ערוה"ש סעי' ו', כה"ח סקי"ז.

⁴² . כמו שביאר במשנ"ב סקי"ז.

⁴³ . ערוה"ש סעי' ו' שכן הוא סתימת כל הפוסקים.

⁴⁴ . ובזמננו אין הדבר מצוי אלא א"כ הבדיל על גפרורים או להבת גז שהודלקה ע"י מצית אלקטרוני או שהבדיל על אש של מצית וכדו' שאז ברכתו ברכה לבטלה, אבל אם הדליק נר ע"י גפרור או מצית, הרי הגפרור הוא אש ראשון והנר הוא אש שני ומועיל, כאמור, לחלק מהפוסקים, בשעת הדחק, ועכ"פ אין ברכתו לבטלה וא"צ לברך שוב.

⁴⁵ . שש"כ פס"ב סלי"א.

⁴⁶ . כמבואר במשנ"ב סקי"ז.

⁴⁷ . שעה"צ סקי"ט. ובענין אם אור חשמל שהיה דלוק מערב יוה"כ דינו כאור ששבת - בתשובות והנהגות ח"ב סי' ש"ב כתב שדינו כאור ששבת, ואם אין לו נר ששבת יוכל לברך על אור חשמל זה, וכהסכמת הפוסקים שמותר לברך בורא מאורי האש על אור החשמל (ולא על אור לד, פלורסנט), וכדכתבין בס' רח"צ אות י', וכ"ה בשו"ת משיב כהלכה ח"ב סי' קצ"ה, ובשו"ת צי"א ח"א סי' כ' פ"יג אות ה' דדווקא כשדולק מערב יוה"כ (או שהודלק ביוה"כ ע"י שעון שבת, עיין שו"ע סעי' ה'), אבל הודלק במוצאי יוה"כ אין דינו כנר שהודלק מנר ששבת, כי הזרם שנמצא בחוטים אינו בגדר אש כלל, עיין שם.

⁴⁸ . תשובות והנהגות שם.

⁴⁹ . וכאמור בתחילת הדיבור שבמוצאי יוה"כ צריך לחזר אחר נר, ואין לו השלמה למחרת (אם כי ברכת הבדלה יכול להשלים עד שקיעת החמה של יום המחרת - כשחל יוה"כ בחול, וכשחל בשבת מותר להשלים עד סוף יום ג' - כמבואר כ"ז בשו"ע סי' רצ"ט סעי' ו' ומשנ"ב שם סקט"ז).